

UMEÅ UNIVERSITET
Institutionen för socialt arbete
Examensarbete 15 hp, Termin 6
Vårterminen 2025

Det hederliga brödraskapet

- En jämförelse mellan det hedersrelaterade våldets & gängkriminalitetens strukturer ur ett socialpsykologiskt perspektiv

The Honorable Brotherhood

- A Comparison Between the Structures of Honor-Related Violence & Gang Crime from a Social Psychological Perspective

UMEÅ UNIVERSITET

Institutionen för socialt arbete

Examensarbete, 15 hp

Termin 6, VT - 25

Författare: Erika Lindén

Handledare: Hanna Bäckström

Olofsson

Det hederliga brödrskapet –
en jämförelse mellan det
hedersrelaterade våldets &
gängkriminalitetens struktur ur
ett socialpsykologiskt
perspektiv

The Honorable Brotherhood –
A Comparison Between the Structures
of Honor-Related Violence & Gang
Crimes from a Social Psychological
Perspective

Abstrakt

Syftet med detta examensarbete är att undersöka det hedersrelaterade våldets och gängkriminalitetens motiv bakom våldshandlingar samt strukturella likheter och skillnader mellan dem, genom att utgå från fyra reportageböcker och analysera dessa berättelser med hjälp av tidigare forskning om det hedersrelaterade våldet. Arbetet utgår även från gruppsykologiska perspektiv och utförs genom en kvalitativ analys av reportageböcker och tidigare forskning. De frågeställningar som utformats kan sammanfattas på följande sätt: vilka likheter och skillnader finns det inom de strukturella grupperingarna och våldsutförandena? Hur kan ett gruppsykologiskt perspektiv appliceras på de båda fenomenen? Samt hur kan socionomer arbeta mot gängkriminaliteten och det hedersrelaterade arbetet om man tar inspiration av nutida insatser inom det hedersrelaterade våldet? Resultaten påvisar att det finns ett antal likheter mellan det hedersrelaterade våldet och gängkriminaliteten, såsom hierarkiska strukturer, lojalitetsbevisanden, normer, kapitaliseringen av våld samt vem som faller offer. Därtill finns det även ett antal skillnader, till exempel bakomliggande motiv, vem som utför brotten, under vilka former våldet begås och, även här, vem som faller offer. Resultaten visar att gruppteoretiska begrepp, till exempel status och roller, kan appliceras på både det hedersrelaterade våldet och gängkriminaliteten, främst för att öka förståelsen för hur och varför dessa problemområden uppstår. Till sist beskriver resultaten även hur socionomer idag kan arbeta förebyggande, utifrån de insatser som redan finns, men även vilka områden som kan behöva utvecklas och var socionomerna behövs. De viktigaste slutsatserna är att det finns en stor andel likheter mellan de två sociala fenomenen, vilket utgör en bra grogrund för att det ska forskas mer i Sverige om båda områdena. Detta eftersom en viss strukturell och hierarkisk likhet påvisas och ämnena jämförs på ett öppet och diskuterande vis. Det påvisas även att man kan börja samverka kring de förebyggande insatser som redan finns inom det hedersrelaterade våldet och applicera den kunskapen på gängkriminaliteten och vilka åtgärder som kan tas inom fenomenet.

Sökord/Nyckelord:

Hedersrelaterat våld; gängkriminalitet; gruppteori; status; socialt arbete

Innehåll

Introduktion.....	4
Begreppsförtydliganden.....	5
Syfte & frågeställningar.....	5
Tidigare forskning.....	5
Bristen av en egentlig definition av heder.....	6
De psykologiska processerna bakom fenomenen.....	6
Att rättfärdiga våld.....	7
Behovet av förändring.....	7
Teori.....	7
Rollteorins betydelse.....	8
Status som begrepp.....	9
Fiktiva exempel & dess betydelse för teorin.....	9
Metod.....	11
Kvalitativ analys.....	12
Etiska överväganden.....	12
Resultat & analys.....	13
Likheter & skillnader mellan det hedersrelaterade våldet & gängkriminaliteten.....	13
<i>Hierarkisk uppbyggnad.....</i>	13
<i>Lojalitet.....</i>	13
<i>Våld som kapital & våldsformer.....</i>	14
<i>Bakomliggande motiv.....</i>	16
<i>Offrer & förövare.....</i>	16
Appliceringen av det gruppsykologiska perspektivet.....	17
Socionomernas uppgift.....	19
Diskussion.....	20
Resultatens betydelse.....	21
Framtiden inom områdena.....	23
Referenslista.....	24

Introduktion

Den svenska gängkriminaliteten är ett ämne som ockuperat dagstidningarnas framsidor i snart ett decennium. Allt yngre åldrar värvas in i gängkriminaliteten och anammar dess livsstil. Unga pojkar häktas för mord, skjuts till döds av deras tidigare vänner, har mammor som ligger vakna om nätterna, oroliga om det var sista gången de såg sin son kliva ut genom ytterdörren. Den svenska polismästaren Carin Götblad varnade redan för gängvåldets eskalering 2010 (Clason, 2023). Ingen fungerande åtgärd har sedan dess åtagits, trots ropen från polismästaren, jurister, mammor till barn vars liv har släckts. Portar som sprängs, ett alltmer polariserat samhälle och dagliga gängrelaterade skjutningar, det är vad det nya normala har blivit i Sverige. Hur kan vi förstå gängkriminaliteten? Hur kan vi förstå dess strukturella avseenden? Hur kan vi se människorna bakom handlingarna som alla kom till världen som tomma blad? Det var ingens mening att det skulle bli såhär, men ändå är vi här.

Under min praktik fick jag delta på en föreläsning om hedersrelaterat våld, framförd och tillverkad av Centrum Mot Våld i Umeå. De presenterade det hedersrelaterade våldets tendenser och hur det kan ta sig i uttryck hos olika människor. Allt de presenterade, från kyskhet till de olika sorters våld som användes, kunde jag se likheter i allt jag lärt mig om den svenska gängkriminaliteten. Jag tänkte då att kyskheten övergår till att sköta uppdraget som pojkar blir beordrade att utföra, till exempel att flytta gods från en plats till en annan. Om inte uppdraget sköts, eller att kyskheten inte upprätthålls, så blir man straffad. Därtill urskilde jag de dubbla rollerna, att personerna inom de sociala fenomenen kan ses som både offer och förövare, beroende på om de hjälper till att upprätthålla kulturerna inom respektive problemområde, eller inte. Under den föreläsningen började min idé till detta examensarbete att frodas. Jag vill undersöka vilka egentliga paralleller som kan dras mellan de två fenomen som skakat Sverige, fast på olika sätt. Därtill vill jag förtydliga att jag enbart vill se deras likheter och skillnader, inte om det ena problemområdet leder till det andra. Meningen med detta examensarbete är att det ska fungera som en ögonöppnare för användandet av den kunskap som alla sorters människor redan besitter och som framkommer i de reportageböcker jag har valt att använda. Att försöka hitta eventuella kopplingar mellan gängkriminalitet och det hedersrelaterade våldet, kan möjliggöra fler insatser för gängkriminella, eller barn i riskzon, som redan finns inom det hedersrelaterade våldet.

Det finns en kunskapslucka inom båda ämnena. Utbildningsdepartementets omtalade kommittédirektiv (Utbildningsdepartementet, 2023) om att se över socionomexamen tydliggör bristen på kunskap om båda ämnena och önskar se mer specialiseringsmöjligheter och eventuellt nya examensmål. Utbildningsdepartementet (2023) har inte uttalat sig i kommittédirektivet om det finns eventuella kopplingar mellan dessa sociala fenomen. Deras vikt ligger på att det inte finns tillräcklig forskning kring något av ämnena, vilket gör min uppsats betydande då jag undersöker båda samtidigt ur ett socialpsykologiskt perspektiv. Idag är varken gäng-/ungdomskriminalitet eller hedersrelaterat våld konstanta ämnen som berörs inom socionomutbildningen. Det socionomer och socionomstudenter har tillgång till att veta idag är det som framkommer i media, ur uttalanden från Riksdagen samt det vi kan läsa oss till av de författare jag har valt att analysera berättelser ifrån (Cetin & Liljestrand, 2022; Salihu, 2023; Salihu, 2021; Idle, 2024). Självfallet finns det ett flertal böcker till som analyserar och återberättar det som hänt under det senaste decenniet angående gängkriminaliteten och det hedersrelaterade våldet, men dessa författare beskriver det på ett inblicksgivande och ögonöppnande sätt.

Begreppsförtydliganden

Hedersrelaterat våld är ett samlingsbegrepp för användningen av kontroll, hot, isolering, förskjutning och våld med syftet att tvinga en familjemedlem till lydnad och för att upprätthålla familjens eller släktens heder. Det kan också användas för att återupprätta familjens eller släktens heder om den anses vara skadad (Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck, 2024). Detta handlar alltså inte om en viss kulturs vilja att kontrollera och förtrycka dess släktingar eller familjemedlemmar. Det handlar om hedersnormer som byggs på kraftfulla patriarkala eller heteronormativa föreställningar (Prop. 2019/20:131). Oavsett kulturell tillhörighet, så kan det hedersrelaterade våldet drabba vem som helst, vilket kommer presenteras under tidigare forskning.

Gängkriminalitet är ett samlingsbegrepp som hålls inom ramen för ett gruppsammanhang, som har viss varaktighet, där brottsligheten har en stor betydelse för gruppens identitet (Nationalencyklopedin, 2025). Dock kan gängkriminalitet även gälla till exempel fotbollshuliganer, MC-gäng och fängelsegång (Nationalencyklopedin, 2025). Inte heller här finns det några samband mellan att tillhöra ett brottsligt gäng och att tillhöra en viss kultur.

Varför jag vill påtrycka kulturens icke-betydelse i dessa sociala fenomen, är för att ingen ska feltolka de resultat och svar jag får genom mitt examensarbete. För att förtydliga vilken sorts kultur det är jag syftar på, kan den kallas för etnisk kultur. Precis som Payton (2017) säger så finns det inte några samband mellan att begå våldshandlingar och att tillhöra en viss etnisk kultur. Att vara socionom i grunden handlar om mänskliga rättigheter och att kunna se människan bakom dess handlingar, oavsett vad de har gjort. Så att koppla dessa ovanstående områden till kulturer, är alltför ytliga förklaringar till varför dessa sociala problem uppstår.

Syfte & frågeställningar

Syftet med detta examensarbete är att undersöka det hedersrelaterade våldets och gängkriminalitetens likheter och skillnader gällande problemens struktur och vilka motiv som är bakomliggande de våldshandlingar som utförs inom dessa sociala fenomen.

Därefter har jag formulerat tre frågeställningar utifrån syftet:

- Vilka likheter och skillnader finns det mellan hedersrelaterat våld och gängkriminalitet, då det gäller struktur inom grupperingarna och hur våldet utförs?
- Hur kan rollteorin utifrån det gruppsykologiska perspektivet appliceras på det hedersrelaterade våldet samt gängkriminaliteten?
- Om socionomer kan arbeta förebyggande och behandlande gentemot gängkriminaliteten, med hjälp av att sammanfoga nutida insatser inom det hedersrelaterade våldet?

Tidigare forskning

För att få fram den tidigare forskningen kring både gängkriminalitet och det hedersrelaterade våldet, användes Umeå universitetsbiblioteks sökverktyg. Sökorden som användes var "Gäng* kriminalitet*", "Gängkriminalitet*", "Ungdom* kriminalitet*", "Gang* criminality*",

”Heder* våld* förtryck*” samt ”Honor* violence*”. Dessa sökningar filtrerades genom att se till att de var peer-reviewed och fanns tillgängliga att läsa på universitetsbibliotekets hemsida.

Bristen av en egentlig definition av heder

Det hedersrelaterade våldet som begrepp är svårdefinierat, vilket lyfts som problematiskt för forskningen och tjänstepersonerna som ska arbeta med det (Ouis, 2016; Staaf, Ouis & Cinthio, 2022). Att inte kunna förlita sig på en fast definition av ett sådant komplext problem, kan utgöra svårigheter för exempelvis socionomer då de ska bemöta klienter som misstänks vara inblandade i det. Som Ouis (2016) beskriver det i sin vetenskapligt belagda debattartikel, står heder inte bara för något dåligt, om vi bara ser till begreppet i sig självt. Heder står också för gästfrihet, pålitlighet och respekt gentemot sin omgivning. Att då enbart koppla begreppet ”heder” till våld och förtryck, kan inte motiveras tillräckligt enligt Ouis (2016). Det kan alltså inte göras en rättvis koppling till begreppet heder, då det står för mycket bra värderingar i många kontexter. Istället skulle ett annat, inte lika myntat, begrepp kunna byta ut hedern: skam. Att kalla de våldshandlingar som begås för skamrelaterat våld och förtryck, skulle förklara på ett mer förståeligt sätt varför dessa handlingar begås från första början. Skam skulle förklara de faktorer som motiverar föräldern till att ta till våld. Ouis (2016) menar även att föräldrar som begår hedersrelaterat våld inte är människor som vill sina barn illa, de är människor som drivs av svåra skamkänslor och använder våldet som sin sista åtgärd för att dämpa dessa.

De psykologiska processerna bakom fenomenen

Att se det hedersrelaterade våldet som enbart patriarkala våldshandlingar, är inte att se våldet i sin helhet. Payton (2017) framför den onödiga vikt som begreppet kultur har lagt vid det hedersrelaterade våldet och menar att problemet är utbrett över alla kulturer, där antal förövare är mer utmärkande än vilken kultur de tillhör. Samtidigt har dessa förövare som grupp nära likheter med andra sociala grupperingar, såsom gatugång menar Payton (2017). Våldet är så pass utbrett att det utgår från ett helt system av kunskap, dominans och makt som vuxit sig starkt genom det korsande våldet mellan klass, sexualitet, kön och generation. I ett historiskt sammanhang kan man se hur hedersvåldet är genomsyrat av kolonialism, nationellt våld och brutalt förtryck (Payton, 2017).

Att ingå i både gängkriminella miljöer, men även miljöer med det hedersrelaterade våldet, är större psykologiska processer än vad en kan ana. Det är inte bara en familjs eller en släkts begär av att känna sig erkänd i sociala kontexter, utan det handlar till stor del om den patriarkala figuren i hushållets begäran att känna sig erkänd. Traditionella familjevärderingar, könsroller och sexualitetsbestämmelser som följts åt i generationer, formar den drabbade familjens sociala kontext. Vid handlingar som anses immoraliska utifrån dessa bestämmelser, kan emotionella, fysiska och sociala konsekvenser erhållas (Björktomta, 2019). De som drabbas av våldet känner sig isolerade, då de är beroende av deras familj och sin vuxenvärld. Rädslan att bli avvisad blir större än rädslan för våldet (Björktomta, 2019).

För att vända blicken mot gängkriminaliteten, finns liknande grupprocesser där. Unga människor kan attraheras av att bli medlem i ett gäng, då de erbjuder skydd, status, lojalitet och en känsla av tillhörighet. Trots att de ungdomar som sedan ingår i gängen kanske inte tycker om de kriminella handlingar som begås, anpassar sig de ändå till gängens normer och dess sociala identitet (Wood, 2014). En pluralistisk ignorans, alltså att hela gruppen delar samma ignorans kring sina beteenden, skapas i gruppen och alla accepterar de normer som gänget har

byggt upp (Wood, 2014). Genom exempelvis utsmyckade tatueringar, ritade för gängen, bokstavligt stämplar de sin nu kraftiga sociala identitet på kroppen. Människor speglar ofta sin omgivning och växer de då upp i ett samhälle där gängkriminaliteten är bestående, kommer de anpassa sig efter de roller och normer som råder inom gängkulturen (Skovlund & Larsen, 2022).

Att rättfärdiga våld

De våldshandlingar som begås, både inom det hedersrelaterade våldet och gängkriminaliteten, rättfärdigas ofta genom att våldsutövarna ser sina handlingar som befogade (Payton, 2017; Wood, 2014). Varje år mördas omkring 5 000 kvinnor och barn världen över, med det hedersrelaterade våldet som motiv (Björktomta, 2019). Mellan 2011 – 2016 rapporterades det om 1 165 skottlossningar och 54 handgranatsattacker i Malmö, Göteborg och Stockholm, vilka resulterade i över 100 dödsfall och 440 skadade (Rostami, 2017). Dessa våldshandlingar begås inte enbart för att våldsutövarna kan, utan på grund av de rättfärdiganden som deras sociala omgivning ger möjlighet till. Gängkriminella utvecklar egna tankemönster för att förklara varför våldet används, exempelvis genom att beskylla samhället eller avhumanisera de liv som har spillts (Wood, 2014). Detta kan tolkas göras för att de ska kunna leva med de val som de gjort. Som tidigare nämnt av Ouis (2016) begås våldshandlingar för att kunna utstå den oerhörda skam som tillkommer familjen då någon gör något ”immoraliskt”. Det här utgör också en utväg för förövarna att beskylla sin heder för de våldsdåd de har begått.

Behovet av förändring

En av frågeställningarna för detta examensarbete är hur socionomer kan arbeta med nämnda problemområden. Några önskemål, krav och tankar som de tidigare forskarna har givit är att man måste fylla den kunskapslucka som idag dominerar områdena, kring hur man ska kunna definiera det hedersrelaterade våldet, men även hur man ska arbeta med det och se vilka varningssignaler som finns (Staaf, Ouis & Cinthio, 2022). Att det behöver forskas mer på områdena och utveckla de arbetsätt som idag finns är också tillvägagångssätt som Rostami (2017) nämner. För att det ska kunna bedrivas forskning, behövs också intresset för områdena finnas. De grupprocesser som har nämnts i ovanstående text, kan intressera ett antal fler socionomer, än enbart områdena i sig själva. Förslag om att utöka det internationella polisiera arbetet och samarbetet mellan stater, samtidigt som skärpta lagar mot vapensmuggling, effektivare gränskontroller och åtgärder för att bryta nyrekrytering för att kunna bekämpa specifikt gängkriminaliteten, är något Khoshnood (2019) står för.

Teori

För att kunna begreppsliggöra så komplexa sociala problem som gängkriminalitet och hedersrelaterat våld, kan appliceringen av teorier underlätta för både läsare och forskare att förstå dessa fenomen. Teorier kan göra det osynliga synligt och ge förklaringar till de mest komplexa av händelser. Därför anser jag att det är viktigt att ha med teorin även i frågeställningen. Inom dessa sociala problem, finns den redan nämnda kunskapsluckan kring hur man ska kunna arbeta förebyggande och mot de nämnda sociala fenomenen. För att kunna nå en bit på vägen till att täcka den, kan man med fördel använda sig av nedanstående teori. Jag skriver att teorin används med fördel, eftersom den kommer hjälpa läsaren att se hur dessa fenomen ter sig och hur dessa kan uppstå i vårt välfärdssamhälle.

Rollteorins betydelse

En roll kan definieras som alla de förväntningar som riktas mot en person som innehar en viss position i en grupp (Hwang & Nilsson, 2014). Att ha en grupproll innebär att det uppstår vissa förväntningar, regler och krav som utgör en grogrund för hela eller delar av gruppens beteenden, åsikter och attityder. De olika rollerna som innehas i gruppen formar sedan relationer tillsammans med andra gruppmedlemmar. Dessa relationer är ofta på basis av till exempel makt, behov eller attraktion. Eftersom det finns vissa förväntningar på personer i en roll, såsom hur en ska agera i en viss situation, så finns det också ett kontinuerligt skeende i gruppen som blir förutsägbart och normgivande. På grund av detta formas det ett tryck mot övriga gruppmedlemmar hur de ska bete sig och hur de ska bete sig ”riktigt” (Hwang & Nilsson, 2014).

Inom de sociala rollerna finns ett antal förväntningar på vad som anses passa till respektive roll. Därav blir dessa roller som etiketter för de olika gruppmedlemmarna, dels för att kunna benämna det de gör, samtidigt som det kan förklara vad som har hänt, eller vad som kan tänkas hända (Hwang & Nilsson, 2014). Emellan varandra hänger de olika rollerna ihop och bildar ett nätverk eller ett system, vilket håller dem beroende av varandra. Detta kan kallas att de är komplementära, vilket i sig betyder att de uppträder tillsammans eller passar bra ihop med varandra (Hwang & Nilsson, 2014). De olika rollerna som gruppmedlemmarna innehar måste alltså komplettera varandra – finns det en ledare så måste det finnas en underordnad, finns det en pratsam så ska det finnas en mindre pratsam. Därav rymmer varje roll en eller flera relationer (Hwang & Nilsson, 2014).

Grupproller kan inte anses vara fasta roller, då de har bakomliggande, rörliga motiv. Varför en viss person innehar en roll inom en gruppering, betyder inte att den rollen är samma i andra grupperingar. Snarare kan det talas om rollfunktioner som gruppmedlemmarna innehar i sina roller. Rollfunktioner kan flyta omkring inom grupperna och är inte oföränderliga, som exempelvis åldersroller är (Hwang & Nilsson, 2014). Rollfunktionerna kan bestämmas av den sociala kontexten och därmed vara olika starka vid olika tillfällen. Därtill kan de olika rollfunktionerna delas upp i uppgiftsfunktioner och relationsfunktioner. Uppgiftsfunktionerna rör gruppens mål eller uppgifter, medan relationsfunktioner rör samspelet inom gruppen (Hwang & Nilsson, 2014).

Rollteorin menar att individers beteenden påverkas genom att den sociala omgivningen innehåller olika sociala roller som individerna går in i. Rollen som de ingår i styr, som tidigare beskrivet, deras beteende genom riktade förväntningar från de sociala sammanhang de tillhör (Hwang & Nilsson, 2014). Dessa roller som individen sedan innehar, kan påverka hans självbild genom att rollen kan spegla hur hen uppfattar sig själv, samtidigt som den kan spegla hur andra tolkar hans beteende och hur de reagerar på dem. Däremot kan en rollkonflikt uppstå om det ställs orimliga krav på en individ utifrån de egentliga krav och förväntningar som en roll inrymmer (Hwang & Nilsson, 2014). Då sådana oklarheter förekommer, kan det alltså bero på att ens egna och andras förväntningar inte stämmer överens, vilket gör det otydligt för individen i fråga hur hen ska bete sig. Av vissa kan rollen anses styra hela individens beteende, medan andra enbart ser dem som ett komplement till den egna personen. Därav blir identiteten och personligheten en kärna, vilka vi klär med olika roller samt olika sätt att utföra dem på (Hwang & Nilsson, 2014).

Status som begrepp

Den ovanstående beskrivningen av roller, kan därefter kopplas till att vissa roller innehar en viss form av status, beroende av social kontext och umgänge, vilket betyder att en roll kan ha en högre eller en lägre status (Hwang & Nilsson, 2014). Ordet status betyder i sig självt att inneha en viss ställning eller position och handlar därav om en persons prestige och anseende. Därtill finns det två olika subgrupper av status: informell- och formell status. Det som kan kallas för informell status tillhör exempelvis ålder, erfarenhet, färdigheter och vilka personer man känner. Det som sedan kallas för formell status innebär summan av de rättigheter och skyldigheter som tillhör en viss position. Den formella statusen utrymmer statussymboler, såsom klädsel, storlek av arbetsrum och gradmarkeringar (Hwang & Nilsson, 2014).

Varför jag menar att status som begrepp kan anses vara relevant är då statusen kan appliceras på både gängkriminalitetens och det hedersrelaterade våldets tendenser, men detta förtydligas i nedanstående, fiktiva, exempel.

Fiktiva exempel & dess betydelse för teorin

Myriam är 16 år gammal och bor med sin familj i en trea på Västerslätt. Myriam är en glad och sprallig tjej, med många vänner i skolan. I hemmet visas dock inte hennes muntra sida, eftersom hennes pappa leder hushållet under strikta värderingar. Myriam får inte hänga med pojkar vare sig i eller utanför skolan. Hon får heller inte göra vad hon vill på internet eller köpa det hon önskar. Myriam får ofta se sina vänner på sociala medier vara ute och ha roligt, men hon har aldrig varit med själv. Hennes pappa brukar berätta historier från hans hemland, Egypten, där de som inte följt reglerna har straffats. Vissa har straffats genom brännskador, andra genom sociala begränsningar. Myriam har fått lyssna på dessa historier sedan hon var liten och har sedan dess accepterat att det är så hennes verklighet ser ut. Nu börjar hon inse att denna verklighet inte är någon hon vill leva i mer.

Myriams mamma börjar ana vad hon har börjat planera. Myriam tänker rymma hemifrån och mamman har märkt hur vissa av Myriams saker har packats ner i en väska. Mamman berättar hennes aningar för pappan, vilket förargar honom mycket. Hans status i familjen är hög, samtidigt som han besitter en roll av auktoritet i sin familj (Hwang & Nilsson, 2014). Myriams syskon överhör samtalet mellan föräldrarna och förstår vad som är påväg att hända. Samtidigt som de inser vilken eventuell roll de kommer spela i detta, förstår de också faran i pappans ilska. De bestämmer sig för att hålla sig på sitt rum och vänta tills Myriam kommer hem.

Dagen därpå kan man läsa på nyheterna vad som har hänt. Myriam skadades allvarligt av en syraattack. Familjemedlemmarna nekar till någon som helst inblandning i attacken. Polisen misstänker brott med hedersmotiv, men kan inte styrka sina misstankar eller hitta tillräckligt tung bevisbörda.

Ovanstående berättelse kan anses vara något dramatisk, men det är också hur verkligheten kan se ut för de drabbade. För att koppla berättelsen till rollteorin och status-begreppet, kan man tänka att nyckeln i berättelsen är pappans värderingar om hur dottern ska och inte ska agera. Pappans sociala kontext kan anses hänga kvar sedan barnsben, där ovanstående värderingar har etsats sig fast och aldrig försvunnit. Den här auktoritära rollen som pappan instiger, är en liknande roll som hans far har haft. Andra i hans omgivning har också vissa förväntningar på hans roll som far, men även som den med mest status i familjen (Hwang & Nilsson, 2014). Samtidigt som dessa förväntningar påverkar hans beteende, påverkas det också av hans

relationer med andra. Därtill kan faktorer som makt förändra hans beteende, vilket vi kan se under eskaleringen av berättelsen. Då pappan får veta Myriams planer om att rymma hemifrån, rasar hans dominerande roll och hans status undermineras. Han vill göra allt i sin makt för att undvika den skam som familjen skulle känt när Myriam skulle rymt och därav säger han åt Myriams yngre syskon att göra det som måste göras. Pappan vill upprätthålla sin starka roll i familjen och försvara sin egen status (Hwang & Nilsson, 2014).

Abbe är 14 år och bor med sin mamma på Haga. Abbe har ett flertal kompisar på skolan, som han ofta hänger med efter skoltid. Hans mamma jobbar ofta kvällsskift, så Abbe spenderar många kvällar ute på stan med vänner eller hemma hos någon av dem. Flera av kompisarnas äldre syskon har varit, och är, inblandade i brottsaktiviteter. Vissa av dem har varnat sina småsyskon från att röra sig i de kretsar som kan leda till ett kriminellt liv. Samtidigt som Abbe har varit en av de som blivit varnad, ser han möjligheterna i att börja med något extrajobb för de gängkriminella. De har de häftigaste bilarna, dyraste kläderna och är respekterade var de än är. Han saknar den tillhörigheten och den statusen.

Efter en lång skoldag drar Abbe och hans vänner ut på stan för att äta en tidig middag. Medan de står vid Vasaplan och kollar vilka restauranger som finns, kommer en av vännernas bröder fram. Brodern börjar ifrågasätta vad de gör på stan och säger till en av Abbés kompisar att han måste gå hemåt. Samtidigt kommer en av broderns vänner fram till Abbe och drar honom åt sidan. Vännen berättar om ett uppdrag, att föra en kasse från en plats till en annan, för ett par Nikeskor i den nyaste modellen. Abbe blir alldeles till sig och säger ja till erbjudandet. Han ser sin chans att bli som de med de snabbaste bilarna.

Tiden går och uppdragen blir fler och grövre. Abbe klättrar i gängkriminalitetens näringskedja och de övriga i gänget ger honom den respekt han längtat efter. Abbés tidigare vänner känner inte igen honom längre och har slutat höra av sig efter att de fått reda på vad det är han håller på med. Samtidigt har hans närvaro i skolan sjunkit markant och hans mamma börjar ana vad det är som försiggår i Abbés liv. Till sist får Abbe det uppdrag som kommer få honom att bli respekterad på riktigt: han ska skjuta en annan människa. Killen de har beställt mordet på är i samma ålder som Abbe, men har gjort bort sig totalt då han skulle hämta en kasse. De med mest auktoritet i gänget vill inte se honom igen och det är Abbe som får uppdraget att lösa det. Med narkotika i blodet och ett vapen i handen gör Abbe det som måste göras, allt för de där snabba bilarna.

I Abbés berättelse kan man urskilja liknande status- och gruppsykologiska tendenser som i Myriams berättelse, dock beskrivna och porträtterade på ett annat sätt. Här kan man istället se hur Abbe tar på sig en roll utifrån sitt sociala sammanhang, genom att vilja bli som de andra. Han ser chanserna till att få högre formell status, genom dyrare klädsel och möjlighet att klättra i rang (Hwang & Nilsson, 2014). I det här fallet kan man också se hur rollen Abbe tar på sig i gänget utgör hela hans identitet och hans beteende. Om han inte hade tagit på sig uppdraget som skytte mot en annan människa, hade han förlorat sitt anseende och respekt i gänget, samtidigt som han skulle ha fruktat för sitt eget liv. Dock skulle han kanske inte ha gjort valet att ta någons liv, om inte han haft den roll som han hade då (Hwang & Nilsson, 2014). Att ha den tillskrivna rollen (Hwang & Nilsson, 2014) som Abbe har i den där situationen, kan alltså utgöra en av faktorerna till att han tog någons liv den dagen.

Metod

Att välja vilken metodansats som är lämplig att använda sig av vid examensarbeten kan vara en svår fråga att besvara. För mig kändes det i början självklart med intervjuer, men senare började jag inse intervjuers konsekvenser. Att få tag på intervjupersoner, boka in tider, sitta digitalt och diskutera svåra ämnen, kändes omotiverat, eftersom min tillgång till böckerna öppnade upp ett helt nytt forskningsfält för mig. Därför valde jag att koppla några av mina favoritböcker om ämnet gängkriminalitet till aktuella teoretiska perspektiv samt till tidigare forskning, för att låta min egen hjärna göra de kopplingar som väcktes under föreläsningen på min praktik. Som Fejes och Thornberg (2015) presenterar, så finns det ett antal frågor en kan behöva ställa sig för att kunna göra ett påläst val för sin metodansats. Vilken datainsamling som är nödvändig inom metodansatsen och vad jag kan bidra med till diskussionen kring dessa fenomen, är frågor som behövde ställas för att denna kvalitativa analytiska jämförelse skulle kunna genomföras (Fejes & Thornberg, 2015).

Den kvalitativa analytiska jämförelse jag använder mig av i examensarbetet är grundat i att analysera böcker skrivna av journalister, tidigare jurister och boenden i de utsatta områdena (specifikt i Stockholmsområdet) som på något sätt har varit inblandade i gängkriminaliteten, med hjälp av valda teorier om roller och status. Därtill kopplar jag detta till tidigare forskning om hedersrelaterat våld, för att kunna urskilja problemområdenas likheter och skillnader. Som ovanstående avsnitt om rollteorin och begreppet status pekar på, så är det de teorier jag kommer använda mig av. Anledningen till att jag analyserar dessa böcker, är för att det finns en enorm mängd kunskap i dem och de berättelser som återges är av människor som har upplevt gängkriminaliteten antingen som gärningsmän, offer, eller familjemedlemmar till någon av de förstnämnda. Böckernas historier kan även anses relevant i forskning. Inom forskningen har inte användningen av dessa böcker gjorts ännu, trots den stora mängd vittnesmål och expertutlåtanden som det berättas om i böckerna. Jag vill använda mitt examensarbete som en ögonöppnare för de som inte läst dessa böcker, att göra det. De böcker som inkluderas är: Diamant Salihus *Tills alla dör* och *När ingen lyssnar* (2021; 2023), där han skildrar gängkriminalitetens våldsamma utveckling utifrån politikerns, polisens och de gängkriminella självas håll. Därtill finns Evin Cetins *Mitt ibland oss* (Liljestrand, 2022) som jobbat nära de familjer som förlorat sina barn i gängkriminalitetens våldsvågor i rollen som jurist. Hon har rest genom hela Sverige och träffat de som är inblandade och de som tagits sig ut, för att kunna berätta deras historier genom sin bok. Till sist har vi Faysa Idles *Ett ord för blod* (2024) som har växt upp i en familj där hennes bror var gängkriminell och berättar hur det var att växa upp i en familj som låg så nära det gängkriminella livet.

Som det märks är alla böcker jag valt skrivna ur den gängkriminella synvinkeln. Detta kan jag ändå se som en god grund till att få den gängkriminella aspekten av examensarbetet, då det inte finns alltför stor mängd svensk forskning om den svenska gängkriminaliteten som berör samma ämnen och innehåller samma inkludering av berättelser som i valda reportageböcker. Dessa kommer sedan analyseras jämsides med teorin om roller och status samt till den tidigare forskningen om det hedersrelaterade våldet. I och med att mitt intresseområde alltid har varit inom den svenska gängkriminaliteten, vill jag använda mig av reportageböcker om just den svenska gängkriminaliteten, då jag inte har ansett att tiden har varit tillräcklig för att hinna läsa ett likvärdigt antal med reportageböcker kring det hedersrelaterade våldet.

Kvalitativ analys

Eddy Nehls (2024) menar att den kvalitativa metoden är lämplig då målet är att öka förståelsen för ett socialt fenomen. Det är svårt att strukturera en kvalitativ metod, eftersom det handlar om att använda sig själv, sin kropp och sin kunskap i arbetet med metodansatsen. Man kan behöva modifiera metoden under arbetets gång, speciellt då en stor mängd kreativitet får plats inom arbetets ramar, tack vare den kvalitativa metoden. Samtidigt måste man kunna visa en medvetenhet om materialets relevans och tillförlitlighet (Nehls, 2024).

Den kvalitativa analysen innehåller ofta en stor mängd data, som ska kunna skiljas åt då det kommer till relevans och vilka betydelsefulla mönster som faktiskt framkommer (Fejes & Thornberg, 2015). Den kvalitativa analysen används inte sällan för att kunna beskriva sociala fenomen samt utröna vad de har gemensamt och inte. För att jag skulle kunna analysera mitt data på bästa sätt, använde jag mig av ad hoc, alltså en kombination av flera metoder för kvalitativ analys (Fejes & Thornberg, 2015). Till viss del användes analysmetoden kategorisering, i och med att jag analyserar likheter och skillnader i böckerna och i forskningen med hjälp av teorin, för att sedan reducera detta till ett antal kategorier under resultatet. För att kunna kategorisera alla teman jag kunde urskilja, staplade jag upp vilka återkommande teman jag kunde hitta i böckerna på ett papper, samtidigt som jag skrev ut och färgkodade samma teman fast i den tidigare forskningen om det hedersrelaterade våldet. Dessa likheter och skillnader presenterades sedan i resultatet utifrån ett antal underrubriker, såsom hierarkiska strukturer och lojalitet. Därtill användes metoden tolkning, eftersom jag tolkar de texter jag läser och koppla dem till sociala kontexter (Fejes & Thornberg, 2015). De texter som jag har läst har jag kunnat koppla till de olika teoretiska uttryck jag nämnt i examensarbetet, alltså ”status” och ”roll”. Utifrån berättelserna har jag valt att tolka deras sätt att berätta till vilken eventuell roll de innehavt under tiden som berättelsen kommer ifrån, samtidigt som jag har kunnat tolka den tidigare forskningen om hedersrelaterat våld och kopplat den till teorin. Under hela examensarbetet har jag behövt tolka allt material som använts, för att också kunna urskilja de likheter och skillnader som framkommit inom gängkriminaliteten och det hedersrelaterade våldet. Ofta är det svårt att veta om en författare menar samma sak som en annan, vilket tolkningsmetoden hjälper till med att förstå hur man kan tolka sig in i författarnas olika scenarion och beskrivelser.

I och med att jag kommer tolka och ge mening åt de texter jag läser, kan man anse att hermeneutiken spelar en stor roll för examensarbetet. Hermeneutikens betydelse grundas i att tolka, utlägga och förklara, vilket är mitt huvudsyfte med mitt examensarbete (Widén, 2015). Att kunna utlägga för vad som hör till gängkriminaliteten och vad som hör till det hedersrelaterade våldet, för att sedan kunna göra eventuella kopplingar i hur de två fenomenen ter sig (Widén, 2015). Därav ser jag hermeneutikens läror som en stor, möjliggörande del för detta examensarbete.

Etiska överväganden

En etisk frågeställning som kan uppkomma är huruvida ovanstående författare har någon vetenskap om att jag använder deras böcker som underlag för mitt examensarbete. Vetenskapsrådet (2017) nämner bland annat integritetsskydd för de som medverkar i olika typer av forskningar, då det handlar om intervjuer, enkätsvar, registerstudier, och så vidare. Därav blir det mest integritetsnära jag kommer i mitt examensarbete, att använda mig av de böcker som skrivits. I böckerna framkommer olika personers livshistorier, vilket kan utgöra en

orosfaktor då det kommer till de etiska aspekterna i arbetet. Dock kan medvetenheten om att dessa personer har godkänt att deras historier återberättas i deras böcker, inte nödvändigtvis omöjliggöra chansen att jag får använda dem också. Samtidigt så kommer jag säkerställa att inga namn används i mitt arbete, vilket det dock kan göra i nämnda författares böcker. Därav förhåller jag mig, på det sätt jag kan, till de etiska grundprinciper som Vetenskapsrådet (2017) beskriver.

Resultat & analys

För att kunna redogöra för den analys som gjorts under examensarbetet, kommer resultaten presenteras i nedanstående underrubriker. Förarbetet av analysen har gjorts genom att fyra reportageböckers berättelser om gängkriminaliteten och tidigare forskning om det hedersrelaterade våldet har analyserats, för att sedan kopplas till ovanstående teori samt till all den tidigare forskningen i förarbetet. Det som kommer att presenteras är vilka likheter och skillnader som har hittats inom de två områdena, hur det gruppsykologiska perspektivet kan appliceras på områdena samt hur socionomer kan arbeta med de olika fenomenen.

Likheter & skillnader mellan det hedersrelaterade våldet & gängkriminaliteten

Hierarkisk uppbyggnad

En identifierad likhet emellan det hedersrelaterade våldet och gängkriminaliteten, är att de båda är uppbyggda som hierarkier. Inom det hedersrelaterade våldet står den patriarkala figuren som ledare (Staaf, Ouis & Cinthio, 2022), medan den ledande figuren inom gängkriminaliteten kan ses som den med högst status eller ”rang” (Idle, 2024). Dock har den tidigare kända statusen suddats bort inom den gängkriminella hierarkin, efter att de främsta ledarna inom de kriminella nätverken åtalades efter uppbyggnaden av den anonyma plattformen Encrochat (Salihu, 2023). Efter uppbyggnaden lämnades unga killar med vapen i händerna, med samma mål som resterande: att vinna kriget om narkotikamarknaden (Salihu, 2023). Det kan tolkas som att det idag inte finns en lika betydande likhet emellan hierarkins struktur inom gängkriminaliteten och det hedersrelaterade våldet. Däremot kan det ändå finnas en viss likhet, på grund av att det fortfarande är vissa som beställer mord och andra som utför dem (Cetin & Liljestrand, 2022), vilket kan utgöra sig till en hierarki. Såsom Salihu (2023) beskriver det i sina reportage om polisens arbete mot gängkriminaliteten, föranledde nedtagningen av Encrochat till en eskalering i de olika våldsbrott som skedde. Exempelvis mördades en rivaliserande gängmedlems mamma, på grund av vad gängmedlemmen hade gjort eller inte gjort. Tidigare i gängmiljöerna, främst före uppbyggnaden av Encrochat, var de hierarkiska ledarna noga med att ”utbilda” sina gängmedlemmar att man inte ger sig på kvinnor, barn eller föräldrar. De flesta av dåtidens gängmedlemmar värderade speciellt mammorna högt, oavsett vilken son hon än hade. Att inte ge sig på kvinnor och mammor var som en norm inom de gängkriminella miljöerna, ända fram till att de hierarkiska ledargestalterna försvann in i häkten och fängelser. Då ledargestalterna var ur synvinkeln från de yngre gängmedlemmarna, påbörjades ett så kallat ”Vilda Västern” i de olika problemområdena. Det enda de dåvarande unga gängmedlemmarna ville var att bli respekterade och den respekten ansåg de att man tjänade genom sitt vapen (Salihu, 2023).

Lojalitet

Lojalitet är något som nämns ett flertal gånger i de reportageböcker som har analyserats (Cetin

& Liljestrand, 2022; Salihu, 2021; Salihu, 2023; Idle, 2024). Lojaliteten beskrivs som något som håller ihop strukturerna inom gängkriminaliteten. Är du lojal mot ett annat gäng, kan du bli en måltavla för det rivaliserande gänget (Salihu 2021; 2023). Bryter du din lojalitet mot ditt eget gäng, kan du istället vara offret för ett beställningsmord av dina tidigare bröder (Idle, 2024). Trots att du bara är en släkting eller familjemedlem till någon som uttryckt sin lojalitet till ett gäng, kan du snabbt få ett pris på ditt huvud och allt fler dagliga hot, precis som det blev för Faysa Idle (2024). Inom det hedersrelaterade våldet kan man se andra indikationer på att lojalitet är en viktig aspekt, fast med andra ord. Lojaliteten kan ta sig i uttryck genom att de inom det hedersrelaterade våldet upprätthåller familjens heder. Detta görs genom att, specifikt tjejerna inom familjen, bibehåller sin kyskheter (oskuldshullhet) och följer de normer som familjens ramar innehåller (Björktomta, 2019; Staaf, Ouis & Cinthio, 2022). Därav kan det tolkas som att tjejerna uppvisar en viss lojalitet till sin familj, genom att upprätthållandet av familjens heder kan liknas med att upprätthålla sin lojalitet inför gänget. Dock uppräts ofta hedern på grund av rädslan av att bli straffad (Björktomta, 2019).

För att bevisa sin lojalitet och klättra i de rang som finns i gängmiljön, kan de inblandade ofta behöva utföra någon typ av brott för att anses vara lojala till gänget. Dessa brott kan till exempel vara att transportera varor, misshandel eller skytteuppdrag, beroende på hur personen i fråga ska klättra i rang (Cetin & Liljestrand, 2022). Ett exempel på detta är en återberättad historia av Cetin och Liljestrand (2022), där en ung pojke skulle visa sin lojalitet till ett gäng, där han hade en relativt låg rang. Han och hans vänner inom gänget träffades i en källare i ett trapphus, tillsammans med några av de äldre medlemmarna. En hund satt på golvet och tillhörde en av de äldre männen. Såsom Cetin och Liljestrand (2022) beskriver det, hade gängmedlemmen som ägde hunden gjort något fel vid en transport, vilket skulle straffas tillsammans med de unga pojkar som sedan valde att berätta om händelsen. Den äldre gängmedlemmen hade hållit fast hunden mot golvet och riktat handtaget av sin pistol upp i luften, han tänkte misshandla hunden till döds. Pojken, som senare berättade om detta för Cetin och Liljestrand (2022) hade stoppat det som var på väg att hända mot hunden. I och med detta blir pojken istället misshandlad, men han lyckas rädda hunden från den äldre gängmedlemmens tydliga sadism (Cetin & Liljestrand, 2022). På liknande sätt har det hedersrelaterade våldet sina olika sätt för att bevisa sin lojalitet, fast gentemot sin familj. Exempel på detta är att vissa familjemedlemmar tvingas delta i våldshandlingar för att bevisa att de är trogna familjens heder. Andra sätt kan vara att klä sig på vissa sätt, förhålla sig till en viss ideologi eller politik, vad man gör på fritiden, vilka personer man umgås med, med mera (Björktomta, 2019). Under dessa ”lojalitetsprovningar” inom det hedersrelaterade våldet, kan det istället definieras som respekt av familjemedlemmarna. Det benämns alltså inte med begreppet ”heder” (Staaf, Ouis & Cinthio, 2022).

Våld som kapital & våldsformer

Våldet kan användas som kapital för att styra gängmedlemmarnas beteenden och upprätthålla de normer som sätts upp (Salihu, 2021; 2023). På samma sätt används våldet för att se till att familjemedlemmarna förhåller sig till de normativa, traditionsenliga ramverk som den patriarkala gestalten i hushållet satt upp (Björktomta, 2019). Våldet kan till exempel vara fysiskt, psykiskt eller symboliskt och sker ofta inom hemmets väggar, vilket gör det svårt för myndigheter att uppfatta de varningssignaler som den utsatte kan uppvisa (Björktomta, 2019; Staaf, Ouis & Cinthio, 2022). Inom de gängkriminella miljöerna kan våldet visas på liknande sätt som inom det hedersrelaterade våldet, men behöver inte alltid ske bakom stängda dörrar.

Som Cetin och Liljestrand (2022) beskriver det, så kan våldet ske ute på öppna gator, i någons källare eller latent via sociala medier. Det som ofta porträtteras i media är det fysiska våldet, exempelvis genom de sprängdåd och skjutningar som det rapporteras om, men det saknas rapportering om det latent och psykiska våld som gängmedlemmar uthärdar. Hot via krypterade chattar och videos som sprids på sociala medier av mord, förnedringar och misshandelsbrott är inget ovanligt inom den gängkriminella kulturen (Salihu, 2021; Cetin & Liljestrand, 2022), vilka tolkas vara exempel på latent och psykiskt våld. Dessa våldshandlingar begås av samma anledning som det hedersrelaterade våldet, alltså för att se till att medlemmarna förhåller sig till de normer som de har skapat inom gänget.

Att ha ett våldskapital både inom det hedersrelaterade våldet och gängkriminaliteten, underlättar deras förmåga att kunna kontrollera de som ingår i familjen eller gänget (Payton, 2017; Björktomta, 2019; Staaf, Ouis & Cinthio, 2022; Salihu, 2023; Idle, 2024). Vilka som kan bestraffas genom våldet, ter sig dock annorlunda inom de olika fenomenen. I gängkriminella miljöer handlar det främst om att du bestraffas om du är medlem i ett annat gäng, tappat bort varor du skulle levererat, eller att du helt enkelt stod på fel plats vid fel tillfälle (Salihu, 2023). Det hedersrelaterade våldet använder sig istället av våldet bakom låsta dörrar, för att exempelvis bestraffa dottern för hennes ”immoraliska” handlingar, som på något sätt har påverkat familjens heder. Till exempel beskriver Idle (2024) hur hennes familj skickade iväg henne till Somalia, landet som hennes föräldrar kommer ifrån, under den tid då hon hamnade i trubbel i skolan och umgicks med människor som hennes familj inte accepterade. Hon visste inte att hon skulle vara där för att gå i en moralisk skola under ett halvår, utan trodde att hon skulle få umgås med sina släktingar i landet (Idle, 2024). Där handlar det mer om att kontrollera kvinnornas beteenden (Björktomta, 2019), medan det inom gängkriminaliteten kopplas till att visa vem det är som har makten och vem det är som bestämmer, samtidigt som man varken vill visa sig svag eller acceptera någon form av kränkning (Cetin & Liljestrand, 2022).

För att fortsätta kopplingarna till de olika typerna av våldshandlingar, så används det symboliska våldet för att kunna skicka budskap både internt och externt. Exempel på detta kan vara att våldsutövarna använder sig av videos på sociala medier, för att visa vad som kan hända om någon kränker dem eller sin lojalitet till gänget (Cetin & Liljestrand, 2022). Som Salihu (2021) exemplifierar det, så spreds en video på en känd svensk rapartist, där han blev misshandlad och urinerad på, vilken spreds på flera sociala mediaforum. Ett exempel från en hedersrelaterad synvinkel är att den patriarkala figuren kan använda sig av videos på nätet, för att visa vad som händer om man inte respekterar familjens moraliska koder (Björktomta, 2019). Det symboliska våldet håller de olika parterna rädda, men samtidigt medvetna om vad som kan hända om de bryter tystnaden eller försöker avbryta kontakten med förövarna. Skillnaden på utövandet av det symboliska våldet är att de gängkriminella använder metoden för att skrämja rivaliserande gäng och ta fäste vid sin maktposition (Idle, 2024; Cetin & Liljestrand, 2022), medan det hedersrelaterade våldets förövare använder det för att signalera vad som kan hända om inte normerna följs (Björktomta, 2019).

En tydlig skillnad mellan gängkriminaliteten och det hedersrelaterade våldet, är våldets form och logik eller planering. Gängmedlemmar kan både göra impulsiva brott, såsom mord eller misshandel, vilket har ökat efter att det krypterade forumet Encrochat hackades av internationell polis (Salihu, 2023). I dessa chattar kunde ett flertal mordplaner hittas, där vapen

spelar en stor roll. Chattarna påvisade också att en del av morden kunde anses som mer djupgående och planerade, medan andra kunde visas som enbart beställda för att göras direkt, efter till exempel bråk mellan två människor (Salihu, 2023). Inom de hedersrelaterade miljöerna kan det istället hittas mer planerade och kollektiva våldsdåd (Staaf, Ouis & Cinthio, 2022), än i de gängkriminella miljöerna. Dessa hedersrelaterade våldsdåd behöver inte alltid vara lika ”grova” som det kan anses vara i de gängkriminella miljöerna, trots att de ändå är traumatiska och livsavgörande för de som faller offer (Björktomta, 2019). Det kan handla om allt mellan psykiskt hot och våld till mord begärda av kollektivet (Staaf, Ouis & Cinthio, 2022).

Bakomliggande motiv

Självfallet finns det ett antal skillnader mellan de olika sociala fenomenen. En av dem är motiven bakom de olika brott som utförs. De gängkriminella brott som utförs handlar ofta om narkotikahandeln, hämndaktioner och pengar (Cetin & Liljestränd, 2022). Den bakomliggande tanken av dessa brott kan kopplas till att gängmedlemmarna vill behålla sin heder. Däremot kan det inte säkerställas, eftersom penga- och narkotikafrågan ofta tar över det maskulina behovet av status, enligt den genomförda analysen. Däremot är det ledande motivet bakom det hedersrelaterade våldet precis som det står i begreppet: heder. Det kan handla om olika typer av hedersbrott, exempelvis hedersförtryck, tvångsäktenskap eller andra brott med hedersmotiv (Payton, 2017; Björktomta, 2019). Våldet grundar sig att återuppta familjens anseende och hur de ser ut utåt. Traditionella familjevärderingar, könsroller och sexualitetsbestämmelser kan ofta ses som grunderna till motiv bakom de hedersrelaterade brotten (Björktomta, 2019).

Vem det är som utövar våldet skiljer sig åt mellan den gängkriminella miljön och bland de hedersrelaterade brotten. Inom gängkriminaliteten är det inte sällan unga pojkar, eller unga män, som begår brott. Det finns dock ett stort mörkertal bland hur många kvinnor som är inblandade, men dessa verkar inte bli utsatta för det gängkriminella våldet på samma sätt som pojkarna och männen (Cetin & Liljestränd, 2022). Däremot kan ett tydligare kollektiv urskiljas ur det hedersrelaterade våldet. Ofta är det ur ett patriarkalt familjesystem, där medlemmarna utövar våld eller förtryck mot en enskild familjemedlem, som anses ha brutit mot de traditionella familjevärderingarna. Detta kan även ske ur större släktkonstellationer (Staaf, Ouis & Cinthio, 2022). Inom det hedersrelaterade våldet ses alltså en tydligare kollektiv förövare, än inom gängkriminaliteten, där det istället handlar om förövare som utövar våld mot någon, dock ibland på beställning av andra.

Offer & förövare

Inom det hedersrelaterade våldet kan offren anses ha dubbla roller, alltså som både offer och förövare (Ouis, 2016; Staaf, Ouis & Cinthio, 2022). Till exempel kan gruppen, eller släkten, sporra de bestraffande handlingar som förväntas användas mot de som bryter mot familjens moraliska värderingar. De som sporrar dessa handlingar, kan även falla offer för dessa handlingar om de begår något annat som kan anses immoraliskt (Staaf, Ouis & Cinthio, 2022). Sådana dubbla roller kan även hittas inom den gängkriminella världen, till exempel då någon tar någons liv i ett rivaliserande gäng. Vid sådana mordtillfällen kan hämndaktionen från det rivaliserande gängets sida komma snabbt, vilket lämnar den tidigare skytten, som offer (Salihu, 2021; 2023; Cetin & Liljestränd, 2022).

Som tidigare nämnt finns det en viss likhet mellan vem som är offer för dessa två sociala fenomen, dock finns det en eventuellt större skillnad. Offren ur gängkriminaliteten är ofta olika

människor inblandade på ett eller annat sätt, familjemedlemmar eller vänner till de inblandade. Dock kan de som faller offer för gängkriminaliteten vara någon som råkat befinna sig i skottlinjen, alltså befunnit sig på fel plats vid fel tillfälle. Ett exempel på detta är då en ung flicka sköts till döds vid en "misslyckad" drive-by skjutning i Stockholm, vilket blev en nationell nyhet som spreds runt om olika sociala mediaforum. Skyttarna i skjutningen ska ha siktat på en måltavla som befann sig på samma bensinstation som den unga flickan, men de hade träffat henne på grund av bildens hastighet och deras hantering av vapnet (Salihu, 2021; Cetin & Liljestränd, 2022). Dessa våldsaktioner handlar också främst om hämnd eller maktbevisanden (Cetin & Liljestränd, 2022). Inom det hedersrelaterade våldet är offret istället ofta en familjemedlem, inte sällan en kvinna, som skadas eller mördas på grund av hennes ansedda immoraliska handlingar. Detta är också ett mer utbrett problem, eftersom det mördas runt 5 000 kvinnor runt om i världen av det hedersrelaterade våldet och dess motiv (Björktomta, 2019).

För att avrunda denna del av resultatöversikten, kan man se att det finns ett antal tydliga likheter mellan det hedersrelaterade våldet och gängkriminaliteten, såsom hierarkisk struktur, lojalitetsprinciper, normer, kapitaliseringen av våld, vilka som faller offer och hur man kan bevisa sin lojalitet. Däremot finns det också ett antal skillnader, som motiv, vilka som begår brotten, hur brotten utgörs och även här, vilka som faller offer.

Appliceringen av det gruppsykologiska perspektivet

Som tidigare nämnt används det gruppsykologiska perspektivet för att begreppsliggöra och öka förståelsen för de två fenomen som studeras i detta examensarbete. Till en början kan det både hittas i och kopplas till den tidigare forskning som presenterats. Payton (2017) beskriver, till viss del, en gruppprocess, eftersom författaren liknar förövarna inom det hedersrelaterade våldets gruppering till gatugängens olika grupperingar. Detta kan därefter kopplas till att Payton (2017) eventuellt vill påvisa de olika grupproller som kan innehas inom en grupp, som därtill innebär ett visst inflytande, men också en mängd av olika regler och krav (Hwang & Nilsson, 2014). Från det som beskrivits hittills i examensarbetet, kan man urskilja dessa krav och regler till hur gruppen (specifikt inom det hedersrelaterade våldet) förhåller sig till de traditionella föreställningar de har och vem som upprätthåller dessa föreställningar eller inte. Här skapas alltså den pluralistiska ignorans som Wood (2014) nämner, alltså att hela gruppen delar samma ignorans kring sina beteenden, dock i samband med gängkriminalitetens psykologiska processer. Vidare diskuterar Björktomta (2019) kring människans grundläggande behov av att bli igenkänd i sociala kontexter inom det hedersrelaterade våldet, vilket kan kopplas till begreppet status, då begreppet innebär en viss position med högt anseende och/eller prestige (Hwang & Nilsson, 2014). Därtill skriver Björktomta (2019) om rädslan för att bli avvisad om någon i familjen har begått immoraliska handlingar, vilket kan antas betyda hur den enskilde förhåller sig till gruppen och hens sociala kontext, att gruppen och hens roll har blivit deras identitet (Hwang & Nilsson, 2014).

Ouis (2016) och Staaf et al. (2022) menar att det hedersrelaterade våldet upprätthålls kollektivt, vilket vidare kan tolkas som gruppens vilja att fortsätta med våldet. Tar vi bort gruppmedlemmarnas koppling till heder, kan hela deras identitet falla. Som Hwang och Nilsson (2014) säger, så kan vissa individers beteenden helt och hållet vara styrda av de roller som individen innehar. Inom ett kollektiv av heder tillämpas rollerna naturligt, där pappan ofta är den patriarkala figur som bestämmer, medan barnen kan användas som hjälpredor och har

en mer sårbar roll då det kommer till vad som anses vara moraliskt och inte. Samtidigt kan pappan ha en mindre roll i ett större kollektiv eller grupp, genom att exempelvis hans släktkonstellation sporrar de bestraffande handlingar som de förväntar sig ska ske vid dåliga ageranden av familjemedlemmarna (Staaf, Ouis & Cinthio, 2022).

Grupprocesser är något som kan återfinnas inom den gängkriminella världen också. Som Wood (2014) beskriver det, påverkar gängmedlemskap individers beteende genom gruppträck, normer och social identitet. Gängen erbjuder skydd, status och lojalitet samt en känsla av tillhörighet, något som är ett grundläggande behov för alla människor, men som kan vara särskilt önskat av de som är utanför samhället (Wood, 2014). Återigen kan begreppet status återfinnas och begripliggöra vad det egentligen är som gör att människor drar sig till gäng. Att känna sig tillhörande något annat och få chanser till att uppnå en viss status, är något som är attraktivt för de flesta människor (Hwang & Nilsson, 2014). Vidare menar Wood (2014) att våldet används för att försvara individens och gruppens status, vilket Hwang och Nilsson (2014) menar kan bero på hur viktig gruppens status är och om den behövs för att de ska nå sina mål. Det kan också tolkas att statusen och rollen som individen innehar i ett gäng, är baserad på hela individens personlighet. Skulle man då plocka bort gängmiljön, skulle inte personen ha någonstans att ta vägen (Hwang & Nilsson, 2014). Till sist använder Skovlund och Larsen (2022) sig av begreppen roller och normer för att beskriva vad en individ anpassar sig till och samtidigt speglar. Som tidigare nämnt så vill Skovlund och Larsen (2022) se en förändring kring hur arbetet med tidigare gängkriminella utförs. De ser en betydelse av att skapa en ny meningsfull identitet för de som vill ut ur gängkriminaliteten, för att de gängkriminella ofta identifierar sig med att vara gängkriminell och den gemenskap de haft tillgång till där. Det är svårt att hitta något sådant lättillgängligt, vilket gör återvändandet till det kriminella livet oemotståndligt. Som Hwang och Nilsson (2014) beskriver, så plockas identiteten isär om det som man identifierar sig med försvinner. Detta är även något som uppkommit i Cetin och Liljestrand (2022) bok, där de pratar med en före-detta gängkriminell. Han berättar om tiden efter gänget och hur han behövde söka sig till andra sammanhang, vilket i detta fall blev teater, för att kunna återuppbygga sin identitet. Idle (2024) menar också att det är svårt att skiljas från allt man någonsin vetat om, då hon flyttades från förorten för att skyddas från de hot som rasade in från gängkriminella i området.

Ovanstående text påvisar varför det är viktigt att kunna urskilja dessa grupprocesser, för att veta hur man kan ha användning av dem som exempelvis hjälpmedel och stöd vid uppbyggandet av förebyggande och motarbetande åtgärder inom både det hedersrelaterade våldet och gängkriminaliteten. Genom att använda sig av psykologiska perspektiv, såsom grupprocesser eller begrepp som ”roll” och ”status”, kan man med högre sannolikhet urskilja hur man kan hjälpa de utsatta på ett djupare plan, än enbart psykologiskt. Såsom Skovlund och Larsen (2022) beskriver det, så krävs det socialpsykologiska sammanhang för att kunna få ur gängkriminella ur den gängkriminella miljön, samtidigt som man sedan ska lyckas hålla dem ifrån den nämnda miljön. På liknande vis kan det vara behjälpligt vid det hedersrelaterade våldets utformning av insatser, eftersom det även där handlar om djupa psykologiska strukturer som ofta behöver bytas ut för att man ska kunna lämna den miljö där hedersrelaterat våld är accepterat. Sammanfattningsvis kan man se hur grupp- och rollprocesserna kan appliceras, eller har applicerats, i flera forskningar och böcker. I detta ser man hur begrepp som normer, status och tillhörande är viktiga faktorer som påverkans individens identitet i dessa sociala fenomen.

Socionomernas uppgift

De insatser som finns tillgängliga idag för de utsatta av hedersrelaterat våld är ett flertal från olika instanser. Du kan få hjälp via Socialtjänsten, hälso- och sjukvården, polisen, regionala resurscentrum, stödlinjer via ideella organisationer och, vid risk för bortföring, av utrikesdepartementet (Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck, 2025). Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck har av regeringen fått i uppdrag att stödja kommuner och regioner i sitt arbete mot att förebygga det hedersrelaterade våldet och samtidigt hjälpa de utsatta. De ska även stödja myndigheters samverkan då det kommer till insatser som ska motarbeta eller behandla det hedersrelaterade våldet (Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck, 2025). Enligt Koll på Soc (u.å.) finns ett flertal insatser, som att den unge kan få prata med någon hos socialtjänsten, att socialtjänsten pratar med familjen, eller att den unge kan få en kontaktperson för att få prata om det som händer. Ibland kan den unge bli placerad i ett annat hem om miljön inte anses vara tillräckligt trygg. Medan den unge i sådana fall är placerad, arbetar socialtjänsten med familjen för att trygga upp hemmiljön. Koll på Soc (u.å.) beskriver även andra stödinsatser, som att till exempel få prata med någon på en ungdomsmottagning eller med stödorganisationen Bris. Via polisens hemsida kan man få vägledning till olika stödlinjer, exempelvis kvinnojouren eller brottsofferjouren, samtidigt som man kan anmäla brott om man misstänker att det som sker är av brottslig karaktär (Polisen, 2024). Ovanstående insatser går att hitta sammanställda, tillsammans med vidare hänvisningar, på hemsidan för Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck (2025).

För gängkriminella, eller de som befinner sig i riskzonen, har det framställts ur forskningen att det anses viktigt för Socialtjänsten och andra aktörer att arbeta med det förebyggande arbetet. Huvudförslagen som Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU, 2023) kommit fram till är färdighetsträning i skolan, fokuserad avskräckning bland gängkriminella, psykosociala insatser för gängkriminella inom frivården samt fokuserad avskräckning mot öppna drogmarknader (SBU, 2023). Den nya socialtjänstlagen kommer även att ha ett stort fokus på förebyggande åtgärder (Socialstyrelsen, 2024), vilket kan underlätta de förslag som SBU (2023) presenterar.

De åtgärder som till viss del presenteras i den berörda tidigare forskningen om det hedersrelaterade våldet är att fylla den kunskapsbrist som återfinns hos tjänstemännen på Socialtjänsten (Staaf, Ouis & Cinthio, 2022). Som tidigare nämnt finns det ett antal åtgärder som den utsatta kan ta hjälp av, men Staaf et al. (2022) menar att det är kunskapsbristen hos Socialtjänsten som gör att tjänstemän missar de varningssignaler som kan framkomma hos den utsatte, då de exempelvis arbetar med familjen. Det krävs alltså mer kunskap kring hur man kan prata om det hedersrelaterade våldet med klienter och hur man ska se vissa varningssignaler (Staaf, Ouis & Cinthio, 2022). Ouis (2016) debatterar däremot för att det hedersrelaterade våldet ska omdefinieras till skamrelaterat våld, för att underlätta för tjänstemän och övriga som kommer i kontakt med fenomenet. Ouis (2016) menar att heder inte är ett begrepp i sig självt som egentligen bör kopplas till något negativt, då det i flera kulturer handlar om gästfrihet och respekt för sina medmänniskor. Därav vill författaren att det skamrelaterade våldet ska få ett större fäste i den dagliga debatten, eftersom skam verkar vara den drivande faktorn i varför våldsbrotten inom det hedersrelaterade våldet begås.

Den tidigare berörda forskningen om gängkriminalitet föreslår ett antal åtgärder, både

polisiära, men även de relevanta för socialt arbete. Khoshnood (2019) menar att ett flertal legala och polisiära förändringar behöver ske, exempelvis hårdare lagar mot vapensmuggling, effektivare gränskontroller och ökade, internationella, polisiära samarbeten. Därtill menar Skovlund och Larsen (2022) att de insatser som kan inhämtas från det sociala arbetet har en större plats. De vill se att de avhopparverksamheter som finns tillgängliga, ska drivas av främst socialarbetare och i andra hand polis. Detta för att minska risken för de tidigare gängkriminella att misstroendeförklara avhopparverksamheten, innan de knappt har börjat. Skovlund och Larsen (2022) vill även fokusera på att de tidigare gängkriminella ska kunna byta ut sin tidigare sociala identitet och kontext, till något mer hälsosamt och därav skapa en gemenskap bland före detta gängmedlemmar. Rostami (2017) önskar se mer aktiv forskning kring gängens organisatoriska struktur och rekryteringsmönster, för att på bättre sätt kunna åtgärda detta sociala fenomen, vilket kan tolkas till en koppling med det hedersrelaterade våldets åtgärdsförslag som tidigare presenterats. I och med att de sociala fenomen som har berörts i detta examensarbete presenteras i den tidigare forskningen som ämnen som det behöver forskas mer om, kan man ta detta tillfälle i akt och ta med sig detta ut i arbetslivet. Eftersom det är omtalade områden som det inte finns tillräcklig forskning om, kan man utgå mer från sina tidigare sociala arbetserfarenheter och lita på sin magkänsla vid ärenden där man misstänker att något av dessa sociala fenomen att ta plats.

Cetin och Liljestrand (2022) diskuterar i sin bok att droger kan ses som roten av problemet, tillsammans med aktiva och inaktiva gängmedlemmar. De menar att om inte efterfrågan fanns, skulle inte utbudet finnas och att det är där deras pengar kommer ifrån. Dessa pengar går sedan till att köpa vapen och handgranater som används i de gängkrig som Salihu (2021; 2023) beskriver. Cetin och Liljestrand (2022) avslutar boken med att urskilja drogernas påverkan på gängens finansiering, där en av gängmedlemmarna beskriver det som hyckleri att det är politiker som står och pratar om gängkriminaliteten, då det är politikernas vänner (och de själva) som köper drogerna som finansierar gängvåldet. Här kan man alltså hitta en större fråga för socialarbetare att arbeta utifrån: hur stoppar vi, eller iallafall minskar, droganvändandet bland befolkningen?

Sammanfattningsvis kan vi urskilja ett antal områden som det sociala arbetet kommer behöva utvecklas inom, tillsammans med områden som kan påverka vårt dagliga arbete som socionomer. De polisiära och politiska åtgärderna är något som vi påverkas indirekt av, förutom förändringen av den nya socialtjänstlagen. Däremot har vi områden där vi aktivt behöver utvecklas, såsom kunskapsluckorna inom forskningen och arbetet med avhopparverksamheterna. I och med att det inte presenteras några konkreta insatser för förebyggande åtgärder gentemot barn i riskzon för gängkriminalitet i detta examensarbete, samtidigt som det inte finns några egentliga insatser för de avhoppare som förekommer inom examensarbetet, finns det en öppning för att migrera de insatser som presenterades i början för utsatta av hedersrelaterat våld till gängkriminella. Ovanstående text presenterar de två fenomenens likheter och skillnader, för att därefter påvisa hur gruppsykologiska perspektiv kan appliceras på de båda områdena. Därtill kommer nedanstående diskussion till sist ta upp hur man kan migrera nämnda åtgärder och använda sig av dessa likheter och skillnader.

Diskussion

Det viktigaste resultatet som framkommit ur detta examensarbete är att det finns en stor del

likheter mellan det hedersrelaterade våldet och gängkriminalitetens struktur och våldsförändringen. Därtill finns det öppningar för socionomer att arbeta med då det handlar om det förebyggande arbetet och, på grund av likheterna och skillnaderna, möjligheter till att integrera de insatser som redan finns inom det hedersrelaterade våldet till eventuella insatser för gängkriminella. Till sist öppnas en diskussion kring de psykologiska perspektiv som kan appliceras på båda fenomenen, i detta fall specifikt gruppsykologiska perspektiv, som kan utgöra en positiv effekt till de utvecklingsområden inom forskningen som måste göras. Denna positiva effekt kan ses som ett möjliggörande för blivande och nutida forskare att ta del av detta examensarbete och se hur gruppsykologiska perspektiv, såsom status och roller, kan appliceras utanpå de sociala fenomenen. Genom appliceringen kan de därav urskilja vilka förebyggande och motarbetande åtgärder som kan uppbyggas utifrån människans psykologi och vilka insatser som kan tros ha störst effekt.

Resultatens betydelse

De främsta resultat som examensarbetet har kommit fram till är de likheter och skillnader som återfinns då man jämför det hedersrelaterade våldet och gängkriminaliteten. Likheter inom hierarkistrukturer, lojalitetsbevisanden, kapitalisering av våld och vilka som faller offer, kan påvisa hur det hedersrelaterade våldets redan existerande insatser kan integreras till de befintliga insatser som arbetas fram för gängkriminaliteten. Dessa likheter beskriver att det som utgör sig för att vara hedersrelaterat våld, kan också hittas hos gängkriminella. I och med detta kan insatserna som utsatta inom det hedersrelaterade våldet kan ta del av, också prövas inom de gängkriminella miljöerna, speciellt eftersom det gruppsykologiska perspektivet kan urskiljas på liknande sätt inom de sociala fenomenen. Som det har beskrivits i resultaten, finns det redan ett antal insatser för de utsatta inom det hedersrelaterade våldet, såsom stödlinjer och insatser från polis och socialtjänst. Självfallet kan myndighetsföraktet tänkas vara större hos gängkriminella (Skovlund & Larsen, 2022), men tänk om man kunde återfinna dessa likheter inom socialtjänsten och utveckla de förebyggande och motverkande insatser som verkar behövas. Samtidigt kan appliceringen av gruppsykologiska perspektiv hjälpa oss att öka förståelsen för hur dessa strukturer byggs upp, men även vad som är orsaken till att det är så utbredda problemområden. Om vi ser allt från ett psykologiskt perspektiv, så kan det öka möjligheten för oss att se människorna bakom handlingarna. Jag kan inte lägga tillräckligt mycket tyngd vid hur viktigt det är att kunna göra det, speciellt som socionom. Man måste kunna se människan för vad hen är och inte vad hen gör. Därav är det också viktigt att inse de likheter som framkommit ur mitt examensarbete, för det kan även öka förståelsen för hur dessa sociala fenomen hänger ihop på en psykologisk nivå, något mer än en kulturell eller religiös sådan. Detta examensarbete är inte till för att ge en helhetsbild av de två fenomen som behandlats, utan det är till för att ge en synvinkel på det. Såklart finns det många faktorer som kan spela in på om ens familj sysslar med hedersrelaterat våld och om ens son hamnar i gängkriminalitet, till exempel fattigdom, frånvarande föräldrar eller utsatta boendeområden, men jag tycker mig inte ha läst så många som sett det ur ett psykologiskt perspektiv. För mig är examensarbetet till för att man ska kunna fördjupa sig inom ett, eller flera, områden som man tycker är lite extra intressant. Därför har jag gjort mitt på det sätt som beskrivits i ovanstående text och jag gjorde det tack vare en idé som kläcktes under min praktik.

Jag tror att dessa resultat även påvisar varför socionomer ska stå i framkant, både inom forskning och ute i verksamheterna, speciellt inom dessa områden. Som exempelvis Skovlund och Larsen (2022) skriver, så är deras förslagna förändringsåtgärd då det kommer till

avhopparverksamheter för gängkriminella, att ha mer socionomer inom verksamheten, istället för poliser. Poliser gör ett enormt arbete och är goda förebilder för många unga, men just inom gängkriminaliteten är föraktet större mot poliser än mot, till exempel, socialarbetare (Skovlund & Larsen, 2022). Socionomer har alltså ett viktigt arbete framför sig och jag tror att detta examensarbete kan vara till grund för att öppna ögonen på de runt omkring mig. Dessa sociala fenomen behöver pratas om och diskuteras på utbildningar, inom verksamheterna och bland ledningsgrupper. Det är inte bara att sticka under stolen med de liv som släcks, både på grund av gängkriminaliteten och det hedersrelaterade våldet. Det är inte bara att skärpa straffen för de som är inblandade, det behövs förebyggande åtgärder, för att dessa straff inte ens ska behöva användas.

Enligt Björktomt (2019) så mördas 5 000 kvinnor och barn i världen varje år, på grund av hedersmotiv. Khoshnood (2019) påvisar också att ökningen av skjutvapenvåldet i Sverige har varit högre än Norges, Danmarks och Finlands sedan 2012. Tack vare dessa siffror och författare kan allvarligheten i examensarbetets valda områden belysas. Då jag har använt mig av reportageböcker, skrivna av erfarna och pålästa författare, har jag kunnat få en unik inblick i hur speciellt gängkriminella pratar om problematiken i deras levnadssätt och till exempel hur de värderar andras och sina egna liv. Skulle jag istället använt mig av intervjuer, skulle det varit en kamp mot klockan att hitta rätt intervjupersoner och samtidigt haft tiden att prata med dem. Därav har jag istället använt mig av de röster som redan är hörda genom till exempel Cetin och Liljestrands (2022) bok, där Cetin verkligen har rest land och rike runt för att få prata med de gängkriminella. Hon har gjort arbetet så att andra ska kunna få ta del av det och den chansen ville jag inte förkasta.

Jag tror och hoppas att andra kommer förstå innebörden av detta examensarbete på samma sätt som jag har. Det hedersrelaterade våldet och gängkriminaliteten är ämnen som jag har intresserat mig inom ända sedan de började diskuteras ”på riktigt” i svensk media. Därtill så känner jag ibland att jag ser saker som andra inte ser, vilket egentligen kan vara bakgrunden till att jag ville bli socionom. Jag har alltid varit någon som vill se människan bakom dess handlingar och inte enbart döma någon utifrån vad hen har och inte har gjort. Därför tror jag att detta examensarbete kan vara ögonöppnande för vissa, men förhoppningsvis mer tankeställande för fler. Att det hedersrelaterade våldet inte behöver vara så olikt från gängkriminaliteten som man från början kanske tänkt, kan sätta igång nya tankebanor för de som ser sig själva arbeta inom områdena någon dag.

Det resultaten främst belyser är just dessa likheter som finns emellan de två områdena, samtidigt som man kan koppla in det gruppsykologiska perspektivet för att begreppsliggöra fenomenen på så goda grunder som möjligt. Dock finns det skillnader också, som är viktiga att ha i beaktning om man ska arbeta inom områdena. Skillnader såsom våldsutövare, motiv och våldsformer är viktiga att ha med sig. Till exempel är det vanligt att en flicka som varit aktuell hos socialtjänsten riskerar att bli bortförd för tvångsäktenskap, då hon är utsatt för hedersrelaterat våld. I sådana fall är det viktigt att komma ihåg att det handlar om specifikt hedersrelaterat våld och inte någonting annat. Börjar man blanda ihop sådana saker vid kritiska tillfällen som detta, finns större risker för dokumentationsfel eller tjänstefel. Det är inte lätta saker vi kommer att arbeta med i framtiden. Händelser som ovanstående kommer vara vardagsmat för vissa av oss. Därför tycker jag att det är med all rätt som man ändå försöker se människan bakom de problem som förekommer, annars tror jag att risken för

utmattningssymtom eller viljan för uppsägning kommer öka markant.

Mitt examensarbete och de resultat jag kommit fram till, anser jag vara viktigt för framtidens socionomer, ni som läser detta just nu. Vi har ett jobb att göra och inget litet sådant. Det finns sociala fenomen som hedersrelaterat våld och gängkriminalitet, som aldrig riktigt åtgärdats, trots att det har funnits hundratals tankar om det. För mig känns det som att det är omdebatterade ämnen, som ingen vill ta tag i på riktigt. Det krävs kraftåtgärder, som man hört många gånger förr, men vad är dessa kraftåtgärder? Det handlar inte om att låsa in varenda människa bakom lås och bom eller misstänkliggöra varenda kille med utländsk bakgrund. Samhällsproblem som dessa rotar sig inte i vem som har på sig vad, de grundar sig i djupa, psykologiska tankebanor som behöver hjälpen att förändras. Det är svårt att göra något ensam och få in de livsviktiga förändringsspunkterna. Dock om vi alla tar en titt i spegeln och inser vårt ansvar i detta och att vi har handlingskraften för att göra något åt det, kan vi komma långt.

Framtiden inom områdena

Utbildningsdepartementet (2023) är tydliga med vad de vill se från socionomprogrammen runtom i Sverige: mer inslag om hedersrelaterat våld och gängkriminalitet. Som ovanstående text beskriver det, så har socionomer en unik och värdefull chans till att fördjupa sig och forska kring dessa ämnen. Samtidigt som det vi studerar grundas i mycket teori, får vi under andra halvan av vår utbildning se hur dessa teorier kan appliceras i praktiken. Det är inte en omöjlighet som Utbildningsdepartementet (2023) lägger fram. Det finns forskning, men den behöver utökas. Då jag skulle leta efter tidigare forskning till detta examensarbete, var det inte en självklarhet att hitta något som utgår från Sverige och vår unika problematik som uppkommit med gängkriminaliteten. Jag tror starkt på socionomernas betydelse inom forskningen av dessa ämnen, för vi har en unik synvinkel. Vissa av oss kanske jobbar ute på en fältverksamhet, där vi får möta ungdomar i riskzon dagligen, medan andra kanske arbetar hos någon enhet för barn och unga och får se otaliga mängder med orosanmälningar kring gängkriminalitet eller hedersrelaterat våld. Vi får se problematiken med blotta ögat, rakt framför oss. Vi kan till och med vara först på plats och se den. Därför vill jag återigen understryka socionomers betydelse och verkan för utvecklandet av forskningsfältet om det hedersrelaterade våldet och gängkriminaliteten. Kunskapsbristen hos Socialtjänsten som Staaf et. al. (2022) nämner, kan tolkas handla om mer än bara kunskap. Det krävs handlingsplaner, rutiner och specialiseringsmöjligheter för att den svenska Socialtjänsten ska kunna bemöta både det hedersrelaterade våldet och den växande gängkriminaliteten. Det krävs krafttag från politiker, med mer specifika lagrum, samtidigt som den enskilde människan (polisen, förövaren, socionomen, o.s.v.) måste kunna se sitt ansvar i det hela. Reflektioner kring hur man pratar om ämnena med sina barn, hur det porträtteras i media och hur det kan tänkas påverka en själv, är viktiga delar för att Sverige ska kunna ta ett steg i rätt riktning.

Samtidigt kan vi börja arbeta mot att de förebyggande åtgärder som idag finns för det hedersrelaterade våldet och gängkriminaliteten ska utvecklas ännu mer. Genom min analys av dessa rapportböcker och den tidigare forskningen, med hjälp av valda teorier, har jag kunnat se likheter i dessa sociala fenomen som inte är självklara för alla. Att det hedersrelaterade våldet och gängkriminaliteten har likheter inom exempelvis hierarkiska strukturer och hur det gruppsykologiska perspektivet kan appliceras på dem, kan visa en öppning för att migrera de insatser som jag nämnt tidigare. Hur skulle det vara att ha stödlinjer för de inom och nära inpå gängkriminaliteten, på samma sätt som för det hedersrelaterade våldet? Skulle man kunna

förebygga dessa problemområden genom att exempelvis socionomutbildningen åtar sig uppdraget att föreläsa om dem och dess psykologiska processer, som Utbildningsdepartementet (2023) menar? Vi skulle kunna se en framtid där vi samverkar med alla aktörer som berörs av dessa sociala fenomen och utforma insatser utifrån den kunskap alla berörda sitter på? Tänk hur mycket kunskap jag har kunnat få ut av mitt examensarbete, genom att ha analyserat reportageböcker om gängkriminaliteten? Kunskap som jag annars kanske hade gått miste om, om jag inte hade analyserat och tolkat materialet på det sätt som jag gjort. Att kunna öppna upp socialtjänsten och forskningsfältet ännu mer, genom att analysera det hedersrelaterade våldet och gängkriminaliteten utifrån mer gruppsykologiska perspektiv och utforma insatser utifrån dessa, skulle inte det vara en eventuell lösning till den maktlöshet man kan känna inför dessa ämnen idag?

Mitt examensarbete har inte bara handlat om att fungera som en ögonöppnare för människorna bakom våldet, den ska också fungera som en ögonöppnare för framtidens forskare. Det är forskning som kan ligga till grund för mängder av beslut, rutinformuleringar och debatter. Det handlar om att skapa en röst för de människor som inte blir hörda, vilket för mig är en del av det sociala arbetet. Vi är med och skapar den framtid som vi har framför oss. Vi kan rädda de barn som vi ser är i riskzon. Det kommer krävas hårda beslut och krafttag från oss att ändra på den samhällsordning som idag råder, men jag tror att vi har vad som krävs.

Referenslista

- Björktomta, S.-B. (2019). Honor-Based Violence in Sweden – Norms of Honor and Chastity. *Journal of Family Violence*, 34(5), s. 449–460. <https://doi.org/10.1007/s10896-019-00039-1>
- Cetin, E. & Liljestrand, J. (2022). *Mitt ibland oss – beställningsmorden, pengarna och narkotikans barnsoldater*. Mondial.
- Clason, S. (17 september 2023). Carin Götblad: Varnade för gängvåldet 2010. *Expressen*. <https://www.expressen.se/nyheter/carin-gotblad-varnade-for-gangvaldet-2010/>
- Fejes, A. & Thornberg, R. (2015). Kvalitativ forskning och kvalitativ analys. I A. Fejes & R. Thornberg (Red.), *Handbok i kvalitativ analys* (2 uppl., s. 16 – 43). Liber.
- Hwang, P. & Nilsson, B. (2014). *Gruppsykologi - För skola, arbetsliv och fritid*. Natur & Kultur.
- Idle, F. (2024). *Ett ord för blod*. Lind Co.
- Khoshnood, A. (2019). Holding Sweden hostage: firearm-related violence. *Forensic Sciences Research*, 4(1), s. 88–93. <https://doi.org/10.1080/20961790.2019.1570665>
- Koll på Soc. (u.å). *Vad kan soc hjälpa till med?*. <https://kollpasoc.se/vad-kan-soc-hjalpa-till-med/>
- Nationalencyklopedin. (03 juni 2025). *Gängbrottslighet*. <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/g%C3%A4ngbrottslighet>
- Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck. (24 september 2024). *Vad är hedersrelaterat våld och förtryck?*. Hedersförtryck.se. <https://www.hedersfortryck.se/hedersrelaterat-vald-och-fortryck/vad-ar-hedersrelaterat-vald-och-fortryck/>
- Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck. (31 mars 2025). *Vårt uppdrag*. Hedersförtryck.se. <https://www.hedersfortryck.se/om-oss/vart-uppdrag/#:~:text=Nationellt%20centrum%20mot%20hedersrelaterat%20v%C3%A5ld,nationell%2C%20regional%20och%20lokal%20niv%C3%A5.>

- Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck. (6 mars 2025). *Till dig som är utsatt eller riskerar att utsättas*. Hedersförtryck.se. https://www.hedersfortryck.se/for-dig-som-ar-utsatt/#elementor-toc_heading-anchor-0
- Nehls, E. (2024). *Metod – gör som du vill, om du bara kan motivera dina val*. Studentlitteratur.
- Ouis, P. (2016). Debatt: Primär och sekundär diskurs om heder. *Socialvetenskaplig Tidskrift*, 22(3–4). <https://doi.org/10.3384/SVT.2015.22.3-4.2346>
- Payton, J. L. (2017) For the boys in the Family: An investigation Into the Relationship Between “Honor”-Based Violence and Endogamy. *Journal of Interpersonal Violence*, 32(9), s. 1332 – 1357. <https://doi.org/10.1177/0886260515588918>
- Polisen. (18 juni 2024). *Hedersrelaterade brott*. Polisen.se. <https://polisen.se/utsatt-for-brott/polisanmalan/hat-hot-och-vald/hedersrelaterade-brott/>
- Regeringens proposition 2019/20:131. Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet.
- Rostami, A. (2017). Street-gang violence in Sweden is a growing concern. *Sociologisk Forskning*, 54(4), s. 365–368. <https://du.diva-portal.org/smash/get/diva2:1168353/FULLTEXT01.pdf>
- Salihu, D. (2021). *Tills alla dör*. Mondial.
- Salihu, D. (2023). *När ingen lyssnar*. Mondial.
- SBU utvärderar. Statens beredning för medicinsk och social utvärdering. (30 november 2023). *Psykosociala insatser för att förebygga och minska gängkriminaliteten bland barn och unga vuxna*. SBU.se. <https://www.sbu.se/sv/publikationer/SBU-utvarderar/psykosociala-insatser-for-att-forebygga-och-minska-gangkriminalitet-bland-barn-och-unga-vuxna/>
- Skovlund, H., & Larsen, N. L. (2022). Recidivism into Criminal Gangs as a Problem of Social Identity—Some Applications from the Perspective of Pragmatism. *The British Journal of Social Work*, 52(4), s. 2217–2233. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcab183>
- Socialstyrelsen. (30 september 2024). *Ny socialtjänstlag 2025 – förberedelser och förändringar*. Socialstyrelsen.se. <https://www.socialstyrelsen.se/aktuellt/ny-socialtjanstlag-2025--forberedelser-och-forandringar/>
- Staaf, A., Ouis, P., & Cinthio, H. (2022). Heder i kollektivets namn? *Retfærd. Nordisk Juridisk Tidsskrift*, 172(2), s. 53-73. <file:///C:/Users/erika/Downloads/heder-i-kollektivets-namn.pdf>
- Utbildningsdepartementet. (2023). Översyn av socionomexamen för att motverka ungdomskriminalitet – beslut vid regeringssammanträde den 17 augusti 2023. (Dir. 2023:121). Regeringen.
- Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*. <https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2017-08-29-god-forskningssed-2017.html>
- Widén, P. (2015). Kvalitativ textanalys. I A. Fejes & R. Thornberg (Red.), *Handbok i kvalitativ analys* (2 uppl., s. 176 – 193). Liber.
- Wood, J. L. (2014). Understanding gang membership: The significance of group processes. *Group Processes & Intergroup Relations*, 17(6), s. 710–729. <https://doi.org/10.1177/1368430214550344>